

ХАРКІВСЬКІЙ ПЕРІОД У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ П.В. БУДРІНА

Ткаченко С.С.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків)*

Наприкінці XIX – початку XX ст. товариства сільського господарства різних губерній Російської імперії все частіше розглядаючи та обговорювали питання організації дослідних установ для вивчення раціонального веденні сільського господарства. Воно потребувало нових знань стосовно використання високоякісного насіння, стійких проти хвороб сортів сільськогосподарських культур. Харківська селекційна станція стала однією з перших громадською установою, яка ставила завдання поліпшення місцевих сортів до різних кліматичних умов. Питання відкриття станції розглядався декілька років. Із 1908 р. на кошти Департаменту землеробства і Харківського губернського земства Комітет розпочав роботу з влаштування та обладнання станції. Тоді ХТСГ оголосило конкурс на посаду директора новозаснованої Харківської сільськогосподарської дослідної станції. Після голосування було обрано колишнього директора Ново-Олександрівського інституту сільського господарства і лісівництва – професора П.В. Будріна, який керував роботою до 1913 р.

З перших днів існування станції віг брав активну участь в її облаштуванні та забезпеченні обладнанням. Його помічниками були Б.К. Енкен і В.Я. Юр'єв. Протягом першого року розглядалися питання будівництва корпусів та приміщень, будинку для робітників станції. Також за дорученням комітету станції Петро Будрін відвідав Херсонське та Полтавське дослідні поля, Шатилівську сільськогосподарську дослідну станцію, наукова діяльність яких вже нараховувала понад десять років. Результати відрядження були опубліковані у науковій статті «Херсонское и Полтавское опытные поля и Шатиловская опытная станция». Базуючись на досвіді деяких станцій П.В. Будрін запропонував вивчити чотириріпільну сівозміну в умовах Харківщини, додатково вивчити адаптовані для цієї зони технічні під'їзди, включаючи питання обробітку землі. Науковцем започатковано сортове випробування нових сільськогосподарських рослин.

У листопаді цього ж року П.В. Будрін разом із інспектором сільського господарства П.А. Пахомовим брали участь у нараді з дослідної справи, яка проходила у Петербурзі. Діяльність станції була спрямована на зібрання якомога більшої кількості зразків насінневого матеріалу польових сільськогосподарських культур, які переважали на півдні України. Результати роботи станції були оприлюднені на сторінках газет «Южно-Российская сельскохозяйственная газета», «Хлебороб», «Южный край» та «Утро».

Станцією отримано значну кількість зразків насіння польових зернових і кормових рослин із насінневої виставки (лютий 1909 р.), також від приватних господарств Харківської та Полтавської губерній. Сортовипробувальні роботи станція проводила з першого року існування. Дані роботи здійснювалися на порівняно великих земельних ділянках розміром 0,1 десятини У 1910 р. Петро

Будрін розпочав роботи по селекції озимої та ярої пшениці, вівса, ячменя та кукурудзи. Основні результати досліджень з сортовипробування за перші роки діяльності станції вчений опублікував у своїх роботах: «Опыты с озимой пшеницей», «Южно-русские сорта хлебов», «Методика селекции пшеницы на Харьковской станции», а також у працях В.Я. Юр'єва «Сортоиспытание озимой пшеницы за 1911–19125 гг.» та ін. Слід зауважити, що В.Я. Юр'єв почав свою діяльність у галузі селекції саме за підтримки П.В. Будріна.

Попереднє сортовипробування проводилося з метою перевірки врожайності при польових умовах та інших якостей чистих ліній озимої пшениці Харківської селекційної станції. Всього у дослідах брало участь 46 сортів і 2 штандарти. У цьому році було розпочато роботу з вівсом. Випробування сортів проса здійснювалося на невеликих ділянках, за допомогою ручної сівалки. Роботи по вивченню ячменю проводилися фахівцями станції Б.К. Енкеним із 1909 р., В.Я. Юр'євим – із 1910 р. Завдяки цим дослідом була виявлена перевага двострічкової форми вирощування ячменю над шести стрічковою. Селекційна робота з кукурудзою розпочата з 1910 р. До цього часу дослідження сортів кукурудзи не проводилися і тому практично неможливо стверджувати про розповсюдження певного сорту. У Харківській губернії кукурудзу вирощували на незначній площі.

Ще раніше у 1909 р. було закладено ботанічний сад і селекційний розсадник із ділянками майбутніх полів розмноження. Частина полів засіяли посівами могару, проса, люцерни, шадару (персидської конюшини), а також червоної і шведської конюшини. У 1913 р., після того як Петро Васильович із певних причин залишив посаду директора Харківської селекційної станції, керуючись законом III Державної Думи, її було приєднано, як відділ, до Харківської обласної сільськогосподарської станції.

Виходячи з проаналізованого нами матеріалу, можна зробити висновок, що програма П.В. Будріна стосовно діяльності Харківської сільськогосподарської станції співпадала з тими основними завданнями, що були поставлені перед цією установою ще задовго до її відкриття. Із завдань програми діяльності станції однією з головних груп дослідів стали роботи з сортовипробування польових сільськогосподарських культур. Кінцева мета дослідів полягала у виведенні найбільш урожайних і прибуткових сортів. Другу групу складали дослідів із застосування добрив із метою підвищення врожайності полів, переважно мінеральних, завдяки яким виявлено удобрювальні речовини та їх кількість у ґрунті. Третю групу складали дослідів, які торкалися селянського рільництва й були спрямовані на встановлення можливості введення раннього парового обробітку, на збільшення кормових запасів, а також підвищення врожайності та прибутковості селянського рільництва.

Із початком першої світової війни 1914 р., а пізніше революційних подій 1917 р. широко заплановані роботи були згорнуті, припинено роботи з польовими травами, соняшником, із фізіології та біології рослин тощо. Вже, у 20-ті рр. XX ст. діяльність Відділу селекції швидко відродилася.